

2. National Agency for the Prevention of Corruption (2020). Anti-corruption strategy for 2020-2024. Recovered from <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/NAZK-Antykoruptsiyna-strategiya-23.06.2020.pdf>
3. Novikov, O. (2020). Anniversary of WACS: what the anti-corruption court managed to do. Word and deed. Recovered from <https://www.slovoidilo.ua/2020/09/08/kolonka/oleh-novykov/polityka/richnycya-roboty-vaks-vstyh-zrobyty-antikorupcijnyj-sud>
- Capasso S., and L. Santoro (2018). Active and passive corruption: Theory and evidence, *European Journal of Political Economy*, 52, 103–119.
4. Oleksandr O. Bryhinets, Ivo Svoboda, Oksana R. Shevchuk, Yevgen V. Kotukh, Valentyna Yu. Radich (2020). Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration. *Revista San Gregorio. Special edition-2020.Núm. 42 (2020)* DOI: <http://dx.doi.org/10.36097/rsan.v1i42.1568>

Бернацький О.
директор ТзОВ «Юридична фірма
«Адвокат і Закон»

ЮРИСДИКЦІЙНІ ЗАСОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ ПРО ПОРУШЕННЯ СТАНДАРТІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Питання академічної доброчесності та стандартів етичної поведінки у наукових дослідженнях, навчанні та оцінці знань складають невід’ємну умову членства в університетському співтоваристві. Серед основних принципів, фундаментальних цінностей академічної доброчесності та етики академічних відносин виділяють «доброчесність», суть якої полягає у відданості учасників процесу реалізації державної політики у сфері якості освіти моральним принципам та стандартам, які створюють бар’єр для недоброчесності.

На думку науковців, формалізована процедура розгляду справ, пов’язаних з порушенням етичних норм, створенням необхідних умов для прийняття справедливого рішення та забезпечення застосування до порушника певних заходів впливу є однією зі складових дотримання етичних стандартів. Такий підхід сприяє забезпеченню реалізації принципу невідворотності відповідальності, позаяк наведені приклади проступків завдають шкоду не лише репутації навчального закладу, а й суспільству.

Аналіз основних етапів процедури розгляду справ про порушення стандартів академічної доброчесності дозволяє стверджувати, що така процедура за своїм змістом і формою не є юридичним процесом. Водночас під час дослідження акцентовано увагу на юрисдикційній

формі захисту, що представлена позасудовими та судовими засобами. На підтвердження останнього зауважимо, що справи про порушення стандартів академічної доброчесності є предметом судового розгляду.

В юриспруденції виділяють такі форми захисту прав:

1) «юрисдикційна – полягає в діяльності уповноважених державою органів по захисту порушених або оспорюваних прав шляхом судового розгляду або адміністративного порядку;

2) неюрисдикційна – полягає в діяльності громадян та організації по захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів, які здійснюються ними самостійно, без звернень за допомогою до державних або інших компетентних органів» [1, с. 65].

Значущою, ефективною та найбільш поширеною юрисдикційною формою захисту прав є судова. Адже судовий розгляд сприяє забезпеченню необхідних умов для врегулювання та вирішення правового спору, а судові рішення покликане ґрунтуватися на принципах верховенства права.

Варто зазначити, що судовий розгляд має певні переваги серед інших форм вирішення спорів. Статтею 55 Конституції України визначено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом [2]. У результаті кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку.

Як зазначив у своєму Рішенні Конституційний Суд України, суд не може відмовити в правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства, вважають, що їхні права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або є інші ущемлення прав та свобод [3].

Справи про порушення стандартів академічної доброчесності є предметом судового розгляду. Зокрема, наведені нижче рішення набрали законної сили і є обов'язковими для виконання, а при невиконанні є підставою для настання визначеною законом відповідальності (така властивість судового рішення є гарантією судової форми захисту).

Так, рішенням Дніпровського районного суду м. Києва від 04.09.2019 року у справі про захист честі, гідності та ділової репутації (зокрема, щодо поширення відповідачем недостовірної інформації про наявність плагіату в наукових роботах позивача та порушення ним правил академічної (наукової) доброчесності) позовні вимоги задоволено в повному обсязі [4].

Окружним адміністративним судом міста Києва було прийнято рішення від 14.08.2020 року про часткове задоволення вимог позивача у справі про визнання протиправними дії Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в особі Комітету з питань етики щодо встановлення порушень академічної доброчесності у формі академічного плагіату у дисертаційному дослідженні [5].

Відповідно до рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 23.09.2020 року у справі про визнання протиправним та скасування рішення Комітету з питань етики Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 07.09.2020 року за зверненням голови ГО «Бюро з роботи протидії організованій злочинності та корупції» щодо можливого порушення академічної доброчесності у формі плагіату та самоплагіату у тексті дисертаційного дослідження та наукових статтях вимоги позивача задоволено частково [6].

Однак судовий засіб захисту прав є не єдиним механізмом вирішення значної кількості правових спорів. На практиці виділяють позасудові юрисдикційні засоби, що здатні здійснювати ефективний захист та спрямовані на досягнення справедливості.

Так, у забезпеченні академічної доброчесності в університеті чільне місце відведено спеціальному структурному підрозділу. Відтак кожен дослідник та викладач зобов'язаний своїми діями демонструвати приклад «чесного науковця», який здатен самотійно навчатися та продукувати нові ідеї. Вказані суб'єкти мають бути чітко обізнаними з вимогами (критеріями), які прийняті в навчальному закладі щодо якості робіт.

Вважаємо, що процедура розгляду порушення правил академічної поведінки повинна здійснюватися за таким алгоритмом:

по-перше, в університетах необхідно створити постійно діючу комісію з розгляду питань про порушення правил академічної доброчесності або, у разі потреби, сформулювати комісію, що здійснюватиме розгляд питань у кожному конкретному випадку порушення;

по-друге, потрібно завчасно здійснювати повідомлення особи, яка підозрюється у вчиненні проступку, про подання відносно неї скарги та проводити вказаному суб'єкту роз'яснення особливостей процедури розгляду цього питання;

по-третє, вирішення питання по суті повинне здійснюватися із всебічним дослідженням обставин, проведенням ґрунтовного та об'єктивного вивчення першоджерел (публікацій, статей, наукових праць), залученням фахівців, уповноважених проводити дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів тощо;

по-четверте, необхідно зобов'язати Уповноважену комісію підготувати звіт, який повинен бути викладений із урахуванням такої структури: вступ, опис, мотивувальна та резолютивна частини;

по-п'яте, рішення керівника чи уповноваженого органу (постійно діючої комісії) слід вважати таким, що підлягає обов'язковому виконанню, а у разі його оскарження іншими учасниками процесу вказаний суб'єкт повинен оцінити їх зміст, а також визначитися з подальшими діями.

Підсумовуючи зазначене, зауважимо, що сьогодні в Україні існує ціла система національних засобів врегулювання та вирішення правових спорів, різних за своєю правовою природою та юридичною силою

інструментів визнання, відновлення оспорюваних прав або таких, що порушуються. Утім, дотепер немає чітко вироблених засобів врегулювання та вирішення правових спорів щодо порушення дотримання стандартів академічної доброчесності. Оскільки юрисдикційний захист також може здійснюватися у позасудовій формі, пропонуємо до суб'єктів, що мають право за законодавством здійснювати такий захист, віднести постійно діючу комісію, що здійснює нагляд за дотриманням правил академічної доброчесності в навчальному закладі. Водночас необхідно застосувати превентивні заходи, які мають виховний характер (введення до освітнього процесу відповідних навчальних курсів, видання та розповсюдження брошур, проведення спеціальних роз'яснювальних тренінгів тощо) з метою запобігання поширенню академічної нечесності.

Список використаних джерел

1. Сучасний словник цивільно-правових термінів. Серія «Юридичний радник». Харків: Страйд, 2005. 224 с.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води), справа № 9-зп від 25.12.1997. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97/print1509702255472051>
4. Рішення Дніпровського районного суду м. Києва від 04.09.2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84025950>
5. Рішення Окружного адміністративного суду міста Києва у справі № 640/10924/20 від 14.08.2020. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90979004>
6. Рішення Окружного адміністративного суду міста Києва у справі № 640/11680/20 від 23.09.2020. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91779017>